

Tuire Kuusi & Jyrki Lähteenmäki

Ikääntyvän pianonsoitonopettajan kokemuksia: tapaustutkimus työn vaatimuksista ja voimavaroista

ARTIKKELI

MUSIIKKI
3 | 2026

DOI: 10.51816/MUSIIKKI.189440

Tuire Kuusi, musiikin tutkimuksen professori, Sibelius-Akatemian tohtori-ohjelma ja tutkimuskeskus, Taideyliopisto

tuire.kuusi@uniarts.fi

Jyrki Lähteenmäki, MuT, pianisti, Pirkanmaan musiikkiopiston pianonsoiton opettaja; affilioitunut tutkija, Sibelius-Akatemian tohtoriohjelma ja tutkimuskeskus, Taideyliopisto

jyrki.lahteenmaki@pmo.fi

Experiences of an Ageing Piano Teacher: A Case Study of Job Demands and Resources

ABSTRAKTI

This research aimed at studying job-related experiences of an aging piano teacher at a music institution. It used job demands and resources as a theoretical framework and applied case-study methodology to show a real example and interactions between experiences; as such it complemented earlier studies. As data, the study used four texts written by the teacher with a focus on ageing experiences.

The data-driven analysis resulted in a five-level structure with demands and resources as the main themes, both divided into three categories (personal, society related, and institutional), and further into subcategories, classes, and units. Some results were similar to those found in earlier studies with schoolteachers (e.g. autonomy at work, possibility to support students, and support received from family as resources, and lack of collegial support, lack of knowledge about various types of learners, and curriculum change as demands). In addition, our study revealed a substantial amount of new information about experiences related to ageing, playing abilities, constant change, educational level of the worker, and power relations at work. The data was also rich in revealing the connections between the various aspects. We hope that this research opens discussions about ageing instrument teachers' work conditions.

Soitonopettajat ja ikääntyvät opettajat

Kuusi & Lähteenmäki

**Ikääntyvän
pianonsoitonopettajan
kokemuksia:**
tapaustutkimus
työn vaatimuksista
ja voimavaroista

Soitonopettajat ovat hyvin erityinen ryhmä opettajien ja musiikinopettajien joukossa. Instrumenttiopetus on pääosin yksilöopetusta ryhmäopetuksen sijaan, mikä merkitsee, että oppilaan ja opettajan välinen vuorovaikutus on erityisen tärkeää. Soitonopettajan oppilaiden ikä ja osaamistaso vaihtelee, ja oppilaiden joukossa voi olla hyvin nuoria vasta-alkajia, joitain vuosia soittoa harrastaneita kouluikäisiä nuoria, aikuisiällä soittamiseen palanneita harrastajia sekä ammattiopinnoissa jo olevia ja musiikin ammattiuralle tähtääviä nuoria aikuisia. Soitonopettajan työ on itsenäistä, joskin sitä ohjaavat opetussuunnitelman tavoitteet. (Ks. esim. Hasu 2017.) Suomessa Opetushallitus on antanut valtakunnallisen taiteen opetussuunnitelman perusteet (OPH 2017a; OPH 2017b), joiden pohjalta kukin taiteen perusopetuksen oppilaitos on laatinut opetussuunnitelmansa.

Opettajalle on tärkeää yhdistää oppilaan aiempi osaaminen ja tavoitteet opetussuunnitelman tavoitteisiin (López-Íñiguez, Pozo ja de Dios 2014). Toisin sanoen opettajan pitää ottaa huomioon oppilaan yksilölliset ominaisuudet ja keskustella opetuksen tavoitteista hänen kanssaan. Koska oppilaan tavoitteet voivat muuttua ja hän voi pyrkiä musiikissa ammatillisuuteen, opettajan tulee opetuksessaan ottaa huomioon musiikin alan erilaiset työmahdollisuudet ja niiden vaatimukset. Opettajan on myös muistettava, että soiton oppiminen ei tapahdu yksinomaan soitotutunneilla, vaan opettajan pitää innostaa oppilaita harjoitteluun, antaa heille työvälineitä tavoiteorientoituneeseen työkentelyyn ja auttaa heitä ymmärtämään, miten harjoittelu vaikuttaa oppimiseen (esim. Hasu 2017). López-Íñiguez, Pozo ja de Dios (2014, 158) toteavatkin, että opettajan tulee auttaa oppilaita oppimisen metakognition hallintaan¹.

Han (2017) mukaan soitonopettajien koulutuksessa on paljon vaihtelua. Toisessa ääripäässä on opettajia, jotka opettavat pit-

¹ "[...] take metacognitive control of their own learning".

kähti omien opiskeluaikaisten muistikuviansa ja ammattimusiikkona toimimisen kokemusten perusteella. Toisessa ääripäässä taas on opettajia, joilla on vahva pedagoginen koulutus ja jotka tuntevat työnsä kannalta relevantin pedagogisen kirjallisuuden. Suomessa musiikkipedagogiksi opiskelevien opettajuuden ja ammattitaidon kehittymistä on tutkinut mm. Huhtinen-Hilden (2012); hän kirjoittaa paitsi opiskeluun sisältyvistä kokemuksista, ymmärryksestä ja uusien haasteiden asettamisesta, myös sosiaalisen ympäristön ja ammattikulttuurin dialogissa rakentuvasta opettajuudesta. Koulutus ei kuitenkaan ole Suomessa ainoa pätevöitymisen tie, sillä musiikkioppilaitosten opettaja voi olla kelpoinen antamaan yleisen oppimäärän mukaista perusopetusta myös, jos hänellä on soveltuva muu koulutus tai alalla työskentelyn kautta hankittu riittäväksi katsottu pätevyys (Taideliopisto 2025).

Koulumaailmassa pitkän uran (yli 15–20 vuotta) tehneitä opettajia kutsutaan joskus veteraaniopettajiksi (ks. esim. Hargreaves 2005; Jefferson et al. 2023; Prout et al. 2019; Veldman et al. 2016). Robinson (2020) käyttää termiä *super veteran* niistä, joiden ura on kestänyt yli 30 vuotta. Pitkän uran lisäksi määritelmät saattavat ottaa huomioon opettajan iän, mutta ikärajat vaihtelevat yli 40 vuodesta (Prout et al. 2019; Lowe et al. 2019; Jefferson et al. 2023) yli 54:ään (Veldman et al. 2016) tai 55 vuoteen (Lipponen, Hirvensalo ja Salin 2022). Jeffersonille et al. (2023) keskeistä on opetusuran keston ja elämäkokemuksen yhdistelmä. Tässä artikkelissa käytämme ilmaisua ”ikääntyvä”.

Koulumaailman ikääntyviä opettajia on tutkittu kahdesta näkökulmasta. Hong (2012), Jefferson et al. (2023), Lipponen, Hirvensalo ja Salin (2022) ja Lowe et al. (2019) keskittyivät niihin ikääntyviin opettajiin, jotka kykenivät säilyttämään innostuksensa uransa loppuun saakka. Hongin (2012) mukaan näitä opettajia yhdisti kyky luoda uupumukselta suojaavia strategioita ja kokemus siitä, että koulun hallinto tukee heidän työtään. Lowe et al. (2018) puolestaan selittivät työtyytyväisyyttä paitsi opettajien henkilökohtaisilla ominaisuuksilla (esimerkiksi kokeiluhalukkuudella, itsensä haastamisella, avoimuudella uusille ideoille ja innovaatioille), myös heidän toiminnallaan mentoreina ja roolimalleina sekä heidän kokemuksellaan siitä, että he viihtyivät roolissaan ja että heidän työtään arvostettiin. Lipposen et al. (2022) tutkimus osoitti, että ”positiiviset ikääntyvät opettajat” (*positive veteran teachers*) kokivat työn imua, korostivat työssä myönteisiä osa-alueita haasteista huolimatta ja kykenivät sopeutumaan työn vaatimuksiin. Joissain tutkimuksissa on lisäksi

tarkasteltu erityisesti ikääntyvien opettajien sosiaalisia suhteita ja niiden yhteyttä pitkään uraan (Prout et al. 2019), tai työtyytyväisyyteen (Veldman et al. 2016). Jefferson et al. (2023) jopa siirsivät Housen (1981) sosiaalisen tuen luokittelun opetusympäristöön tarkastellessaan sen yhteyttä ikääntyvien opettajien sitoutumisen kokemuksiin. Opettajien sosiaaliin suhteisiin vaikuttavat luonnollisesti heidän henkilökohtaiset ominaisuutensa, esimerkiksi intohimo ja innostus opettamiseen, ylpeys omista saavutuksista, osaamiskokemukset, ymmärrys omasta merkityksestä, sopeutumiskeinot sekä reflektointitavat (Prout et al. 2019). On selvää, että edellä kuvatun kaltaiset ominaisuudet muuttuvat opettajan uran kuluessa (Veldman et al. 2016). Jeffersonin et al. (2023) mukaan ikääntyvät opettajat etsivät tietoisesti myönteisiä työkavereita ja sosiaalista tukea ja arvostivat vastavuoroisia ammatillisia yhteyksiä.

Toinen näkökulma on keskittyä niihin, joista ei koskaan tullut ikääntyviä opettajia, koska he jättivät opettajan tehtävät jostain syystä – tämä näkökulma on tosin jossain määrin ristiriitainen, sillä heillä ei ole pitkää uraa opettajana. Hong (2012) totesi, että pois lähteneillä ja työssä pitkään pysyneillä on yhteisiä sisäisiä kiinnostuksen kohteita opettajana työskentelyyn ja että he jakavat ymmärryksen ammatin haastavuudesta. Erottavana tekijänä Hong listasi pois lähteneiden heikomman minäpystyvyyden, kokemuksen työtaakoista sekä stressin ja emotionaalisen uupumuksen. Myös Gallant ja Riley (2017) totesivat, että aikaisessa vaiheessa pois lähteneillä oli kokemuksia suuresta työmäärästä, heikoista suhteista kollegoihin, heikosta johtamisesta ja tuen puutteesta. Ei kuitenkaan ole mahdollista tietää, olisivatko henkilökohtaiset ominaisuudet ja kokemukset, jotka nyt olivat tyypillisiä pois lähteneille, voineet työuran jatkuessa kehittyä samaan suuntaan kuin niillä, jotka pysyivät opettajan työssä. Toisin sanoen olisivatko pois lähteneet ajan myötä löytäneet resilienssiä selvitä kokemuksistaan.

Kuusi & Lähteenmäki

Ikääntyvän pianonsoitonopettajan kokemuksia:

tapaustutkimus
työn vaatimuksista
ja voimavaroista

Teoreettisena viitekehyksenä työn vaatimukset ja voimavarat

Työn vaatimusten ja voimavarojen malli (*JD-R*; *job demands and resources*) jakaa työhön liittyvät tekijät kahteen osakokonaisuuteen (Demerouti et al. 2001; uusin, korjattu versio esim. Schaufeli ja Bakker 2010). Malli selittää, miten osakokonaisuuksien toisiinsa kietoutuneet tekijät vaikuttavat sekä kielteisten (esim.

uupumus) että myönteisten (esim. työn imu) kokemusten kehittymiseen motivaatio- ja rasittuneisuusprosessien kautta (Bakker ja Demerouti 2014; 2017). Työn vaatimuksilla viitataan tekijöihin, jotka edellyttävät jatkuvaa psyykkistä ja fysiologista panosta. Työn kuormittavuus ja epävarmuus, työn ja vapaa-ajan välisen tasapainon häiriöt sekä paine ja henkinen rasitus mainitaan usein työn vaatimuksiksi. Työn voimavaroilla puolestaan tarkoitetaan niitä työn positiivisia fyysisiä, psykologisia, sosiaalisia tai organisatorisia tekijöitä, jotka tukevat työntekijää. Näitä ovat esimerkiksi kokemus työn mielekkyydestä, hallinnan tunne, oppimismahdollisuudet, sosiaalinen tuki ja positiivinen palaute.

JD-R-mallin mukaan korkeat työn vaatimukset ja matalat voimavarat johtavat henkisen energian ja työtyytyväisyyden vähenemiseen ja stressin lisääntymiseen (Demerouti et al. 2001), emotionaaliseen uupumukseen, työuupumuksen riskiin ja terveysongelmiin (Robinson 2020; Schaufeli ja Bakker 2004; Taris, Leisink ja Schaufeli 2017). Korkeat voimavarat ja matalat vaatimukset puolestaan johtavat työn imun kokemuksiin (Schaufeli ja Bakker 2004). Koska voimavara- ja vaatimustekijät ovat vuorovaikutuksessa keskenään, vaatimusten lisääntyminen ei välttämättä johda kielteisiin kokemuksiin, vaan esimerkiksi haastavien työtehtävien lisääntyminen voi lisätä motivaatiota ja työn imua, jos yksilöllä on riittävästi voimavaroja haasteiden kohtaamiseen. Näin ollen ei ehkä ole mahdollista nimetä mitään työhön liittyvää tekijää yksinomaan vaatimukseksi tai voimavaraksi; työn vaatimusten tietoinen käsittely voi johtaa myös henkilökohtaisten voimavarojen lisääntymiseen (Taris, Leisink ja Schaufeli 2017).

JD-R-mallin ensimmäiset versiot käsittelivät työntekijöiden organisaatiolähtöisiä vaatimuksia ja voimavaroja. Myöhemmin mallia on laajennettu ottamaan huomioon myös yksilötekijöitä, joiden avulla työntekijä voi aktiivisesti vaikuttaa motivaatio- ja rasittuneisuusprosesseihin. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi resilienssi, minäpystyvyys, itsetunto, myönteinen itsearviointi, optimismi, autonomia, pätevyys sekä mahdollisuudet vaikuttaa omaan työympäristöön. (Bakker ja Demerouti 2017; Taris, Leisink ja Schaufeli 2017; Xanthopoulou et al. 2007.) Tämän tutkimuksen analyysissä otamme huomioon sekä henkilökohtaiset ominaisuudet että työn vaatimukset ja voimavarat, mutta emme tarkastele yksityiskohtaisesti näiden tekijöiden keskinäistä vuorovaikutusta (asiaa käsittelevät Taris, Leisink ja Schaufeli 2017).

Viimeaikainen työn vaatimuksia ja voimavaroja koskeva tutkimus on kohdistunut sekä opettajiin yleensä (Riggs 2023; Taris,

Leisink ja Schaufeli 2017; Veldman et al. 2016) että ikääntyviin opettajiin (Abramo ja Tan 2017; Bley 2015; B. Brown 2015; Gray et al. 2018; Robinson 2020). Joissain tutkimuksissa on mukana koulujen musiikinopettajia, mutta ei soitonopettajia. Kokosimme ikääntyviä opettajia käsittelevistä tutkimuksista keskeisimmät työn vaativuus- ja voimavaratekijät seuraavaan luetteloon:

1. **Koulujen sosiaaliset verkostot voimavaroina**

- Vuorovaikutus ja ammatillinen dialogi kollegojen kesken (Gray et al. 2018)
- Työ oppilaiden kanssa, oppilaiden osaamisen kehittyminen, muutoksen mahdollistaminen (B. Brown 2015; Gray et al. 2018; Robinson 2020)
- Opettajien kykyjen ja osaamisen tunnistaminen, arvostaminen ja huomioiminen (Bley 2015; Gray et al. 2018; Robinson 2020)
- Hallinnon tuki (Bley 2015)
- Vuorovaikutus oppilaiden vanhempien kanssa (ei yhtä merkittävä kuin vuorovaikutus kouluyhteisön jäsenten kanssa; Robinson 2020).

2. **Musiikki voimavarana**

- Musiikki itsessään (Robinson 2020)
- Musiikin tunnistaminen tärkeäksi oppiaineeksi (B. Brown 2015; Robinson 2020)
- Mahdollisuus musiikin avulla vaikuttaa oppilaiden kehittymiseen (jopa niin, että se johtaa muutokseen heidän elämässään; Gray et al. 2018)

3. **Kuormitustekijät**

- Työmäärä, paineet, ajan puute (Robinson 2020)
- Hallinnolliset tehtävät ja ryhmänhallinta (Robinson 2020)
- Opetussuunnitelmamuutokset (Abramo ja Tan 2017)
- Luottamuksen ja autonomian puute (Bley 2015)
- Huoli (kouluille suunnatusta) rahoituksesta (Robinson 2020)

4. **Merkityksellisyys voimavarana**

- Kyky tunnistaa omat vahvuudet (Gray et al. 2018)
- Kyky ylläpitää merkityksellisyyttä ja sosiaalista vastuuta (Gray et al. 2018).

Kuusi & Lähteenmäki

**Ikääntyvän
pianonsoitonopettajan
kokemuksia:**
tapaustutkimus
työn vaatimuksista
ja voimavaroista

Kiinnostava huomio on, että ikääntyvät opettajat eivät maininneet vaatimuksina fyysisiä ponnistuksia, työn epävarmuutta eivätkä työn ja vapaa-ajan välisen tasapainon puutetta (näitä

mainitsivat nuoremmat opettajat). On mahdollista, että kyetäkseen pitkään uraan (musiikin)opettajana yksilöllä pitää olla kykyä hallita sellaisia stressitekijöitä, jotka nujertavat toisia (asiaa käsittelevät Howard ja Johnson 2004).

Tavoite, tutkimuskysymys ja menetelmät

Kuten totesimme, aiempi tutkimus on kohdentunut ikääntyviin opettajiin ja ikääntyviin musiikinopettajiin, mutta ikääntyviä soitonopettajia koskeva tutkimus puuttuu. Tutkimuksemme pyrkiikin vastaamaan tähän puutteeseen tapaustutkimuksen keinoin: tutkimuksen kohteena on ikääntyvä pianonsoiton ja säestyrksen lehtori, joka on koulutukseltaan musiikin tohtori ja jonka tämänhetkinen opetustehtävä on jatkunut 15 vuotta. Hän työskentelee suomalaisessa musiikkioppilaitoksessa, jonka oppilaat ovat pääosin lapsia ja nuoria. Ennen nykyistä tehtäväänsä hän on työskennellyt assistenttina ja tutkijana sekä opintohallinnon tehtävissä yliopistossa (kaikkiaan 12 vuotta), pianonsoitonopettajana, rehtorina ja koulutusjohtajana neljässä muussa suomalaisessa musiikin tai taiteen oppilaitoksessa (yhteensä 10 vuotta). Hän on lisäksi toiminut esiintyvänä pianistina ja säestäjänä sekä musiikkitoimittajana.

Tässä tapaustutkimuksessa ikääntyvä soitonopettaja on toinen kirjoittaja. Hän oli alkanut kirjoittamalla käsitellä ”ikääntyvän soitonopettajan työn problematiikkaa” aikeenaan julkaista kirjoitukset mahdollisesti esseekokoelmana. Keskusteltuamme aiheesta muutaman viikon ajan ja pohdittuamme erilaisia julkaisemisen mahdollisuuksia päätimme käyttää kirjoituksia myös ikääntyvän soitonopettajan työkokemuksia käsittelevän tapaustutkimuksen aineistona. Perustelemme toisen kirjoittajan kaksoisroolia sekä informanttina että kirjoittajana sillä, että muusikoilla voi olla sellaista hiljaista tietoa varsinkin esittämisestä, mitä ei välttämättä ole tutkijoilla, joilta vastaava kokemus puuttuu. Sama koskee soitonopetusta. Tämänkaltainen hiljainen tieto on tutkimisen arvoista ja tiedon tuottamisen näkökulmasta tärkeää. Kaksoisroolin takia käytämme käsitettä ”ikääntyvä soitonopettaja” kun keskitymme aineistoon ja sen analyysiin (erityisesti tulosluvussa) ja ”toinen kirjoittaja”, kun käsittelemme artikkelin kirjoittamista.

Tutkimuskysymyksemme on, mitä työn vaatimuksia ja voimavaroja yllä mainitussa aineistossa on. Tutkimuksemme pyrkii valaisemaan myös sellaisia tekijöitä, joita ei mainita perus-

ARTIKKELI
3 | 2026

listauksissa. Tällä pyrimme vastaamaan Tarisin, Leisinkin ja Schaufelin (2017, 251–252) esittämään huoleen ja ”hyödyntämään täysimääräisesti [JR–D–]mallin joustavuutta tutkiessamme opetustilanteeseen liittyviä ja sille ominaisia vaatimuksia/voimavaroja”². JR–D–mallin joustavuus olikin yksi peruste teoreettisen viitekehyksen valinnalle.

Käytimme tapaustutkimusta, koska halusimme tuoda esiin yhden ikääntyvän soitonopettajan tilanteen ja kokemukset työelämästä pitkän uran aikana (Cohen et al. 2007, 253–254). Työn vaatimukset ja voimavarat valikoituivat teoreettiseksi viitekehykseksi jo projektin alkuvaiheessa, ja tapaustutkimus täydensi aiempaa tutkimusta (Cohen et al. 2007, 255). Teoreettisen viitekehyksen valitsi ensimmäinen kirjoittaja, ja jotta aiempi tutkimus tai viitekehys eivät vaikuttaisi aineistoon, emme keskustelleet työn vaatimuksista ja voimavaroista aineiston tuottamisen aikana.

Aineisto koostui neljästä marraskuun 2023 ja lokakuun 2024 välisenä aikana kirjoitetusta tekstistä. Kussakin niistä oli erilainen näkökulma, jonka ikääntyvä soitonopettaja oli valinnut. Hän kirjoitti, että kirjoituksissa oli kaksi oleellista teemaa: ”oma ikääntymiseni ja yleinen kiihtyvä muutos ajassamme”, ja nämä kaksi teemaa myös toistuivat kirjoituksissa. Vaikka hän kirjoitti haluavansa kirjoittamalla ja reflektoiden jäsentää aihetta ”soitonopettajan ikääntyminen vs. maailman muutos”, kirjoitukset eivät käsitelleet vain opettamista, vaan hän tarkasteli omaa uraansa muusikkouden läpi ja halusi jäsentää omia kokemuksiaan ”elämästä pianonsoiton parissa noin puoli vuosisataa”. Kaiken kaikkiaan kirjoituksissa oli 114 808 merkkiä, mikä tarkoittaa noin 38 sivua (oletus: 3 000 merkkiä / sivu).

Ensimmäisen analyysikierroksen suoritti ensimmäinen kirjoittaja keskustelematta toisen kirjoittajan kanssa. Analyysi tarkasteli työn vaatimuksia ja voimavaroja kahtena pääteemana, mutta muutoin se oli aineistolähtöinen ja eteni lauseista (yksiköt) kohti alateemoja (Cohen et al. 2007, 254). Ensimmäinen kirjoittaja luki aineistoa useaan kertaan ja merkitsi kaikki yksiköt, jotka oli mahdollista tulkita kokemuksiksi työn vaatimuksista tai voimavaroista. Sen jälkeen hän kokosi kaikki vaatimuskokemukset yhteen ja voimavarakokemukset toiseen dokumenttiin sekä loi koodien avulla yhteyksiä yksiköiden välille ja nimesi yksikkökokonaisuuksudet. Tämä prosessi mahdollisti kaikkien ai-

Kuusi & Lähteenmäki

**Ikääntyvän
pianonsoitonopettajan
kokemuksia:**
tapaustutkimus
työn vaatimuksista
ja voimavaroista

2 “[...] take full advantage of the model’s flexibility in terms of examining demands/resources relevant and specific to the teaching context.”

neistossa olevien yksiköiden käsitteellistämisen ja nimeämisen. (Cohen et al. 2007, 476–481.) Hän yhdisti yksikkökokonaisuudet luokiksi, ryhmiksi ja alateemoiksi, jotka kuvasivat kahta pääteemaa. Kun analyysin ensimmäinen kierros oli valmis, ensimmäinen kirjoittaja pyysi toista kirjoittajaa käymään luokittelun läpi ja kommentoimaan sitä, mutta toinen kirjoittaja ei ehdottanut luokitteluun muutoksia.

Tämän vaiheen jälkeen työskentelimme yhdessä. Keskustelimme analyysistä ja luokittelusta, ja keskustelimme opettajan työn yhteyksistä työn vaatimusten ja voimavarojen malliin. Valitsimme sitaatit, jotka parhaiten kuvasivat eri alateemoja ja samalla puhuisivat puolestaan. Toinen kirjoittaja myös tarkensi sitaattia ja tai lisäsi niihin joitain näkökulmia (näiden kohdalla tuloksissa on maininta lisäyksestä). Tällaisen osallistavan prosessin avulla halusimme varmistaa, että pystymme hyödyntämään toisen kirjoittajan tietoja, ymmärrystä ja asiantuntemusta täysimääräisesti. Halusimme myös varmistaa, että analyysi ja raportointi kunnioittavat toisen kirjoittajan kokemuksia ja että tulkinta on todenmukainen (tästä voidaan käyttää termiä *respondent validation*). (Cohen et al. 2007, 254, 262.) Lopuksi kirjoitimme pohdintaluvun yhdessä. Kaiken kaikkiaan prosessi vahvisti toisen kirjoittajan asemaa nimenomaan kirjoittajana, sillä hänen panoksensa ei rajoittunut ainoastaan aineiston tuottamiseen ja tulkinnan validoimiseen, vaan hän myös vaikutti artikkelin lopulliseen tekstiin.

Noudatimme koko prosessin ajan yliopistomme eettisiä ohjeita sekä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2023) ja Euroopan akatemioiden (ALLEA 2023) tutkimusetiikkaa koskevia ohjeita. Läpi tutkimusprosessin keskustelimme eettisistä kysymyksistä ja toisen kirjoittajan mahdollisesta pseudonymisoinnista ja pohdimme, mitä seurauksia hänen henkilöllisyytensä paljastamisesta voisi olla. Tästä seuraa, että toinen kirjoittaja oli erityisen hyvin tietoinen eettisistä kysymyksistä tehdessään päätöksen osallistumisesta tutkimukseen ja antaessaan suostumuksensa aineiston käyttämiseen (Cohen et al. 2007, 52–53). Hän päätti, että hän ei halua pseudonymisointia, sillä, kuten hän keskustelussa totesi, ”aineistossa ei ole mitään sellaista, jota en voisi sanoa ääneen”, minkä jälkeen teimme päätöksen, että hän voisi toimia toisena kirjoittajana.

Seuraavat kuusi esimerkkiä osoittavat, miten analyysiprosessi eteni yksiköstä koodauksen ja nimeämisen (esim. kaksi osaa-misaluetta) avulla luokiksi (esim. kaksoisidentiteetti), ryhmiksi (esim. muusikkoidentiteetti) ja alateemoiksi (esim. henkilökohmainen voimavara) teeman (voimavara) sisällä.

1. ”Ei voi olla hyvä soitonopettaja, jos ei ole riittävää muusikon koulutusta, ja toisaalta pelkkä suvereeni soittotaito ei riitä silloin, kun pitää kohdata erilaisia ja eri kehitysvaiheissa olevia oppilaita.” [kaksi osaamisaluetta; kaksoisidentiteetti; muusikkoidentiteetti; henkilökohtaiset voimavarat; voimavarat]
2. ”Kun muusikko ikääntyy, musiikilliset näkemykset muuttuvat, tarkentuvat ja syvenevät, asioita alkaa hahmottaa moniulotteisemmin.” [iän myötä muuttuva osaaminen; yleinen osaaminen; osaaminen ja kyvyt; henkilökohtaiset voimavarat; voimavarat]
3. ”Opistossamme on sekä rytmimusiikin että klassisen musiikin opetusta, muskarit, moninainen yhteissoitto-opetus, kuorotoimintaa, kansanmusiikin opetusta, laaja musiikin hahmotusaineiden opetus jne.” [instrumentit ja tyylit; moninainen tarjonta; oppilaitoksen tarjoama toiminta; oppilaitokseen liittyvät voimavarat; voimavarat]
4. ”Vähitellen soittotaito alkaa rapistua, kun omat esiintymiset harvenevat.” [rapistuvat taidot; taiteilijaidentiteetin ristiriidat; muusikkoidentiteetti; henkilökohtaiset vaatimukset; vaatimukset]
5. ”Miten ikääntynyt klaripohjainen opettaja osaa ottaa haltuun nykyajan populaarimusiikin ilmiöitä?” [musiikkiympäristö; opettajan ja oppilaiden toimintaympäristöjen etääntyminen; toimintaympäristön jatkuva muutos; toimintaympäristöihin liittyvät vaatimukset; vaatimukset]
6. ”Klassinen musiikin [...] kappaleet ovat pidempikestoisia eli ne vaativat kuulijalta keskittymiskykyä. Keskittymiskyky on nykyään uhanalainen ominaisuus.” [keskittymiskyvyn puute; oppimisvaikeudet; oppilaiden kohtaaminen; toimintaympäristöihin liittyvät vaatimukset; vaatimukset]

Kuusi & Lähteenmäki

Ikääntyvän pianonsoitonopettajan kokemuksia:

tapaustutkimus
työn vaatimuksista
ja voimavaroista

Tulokset

Kuten edellä kuvasimme, analyysin tuloksena oli viisitasoinen rakenne (Taulukko 1), jossa pääteemoina olivat työn vaatimukset ja voimavarat. Nopea tarkastelu osoittaa, että aineisto sisälsi enemmän vaatimuskokemuksia (45 yksikkökokonaisuutta ja 143 yksikköä) kuin voimavarakokemuksia (28 yksikkökokonaisuutta ja 93 yksikköä), mutta epätasapainon syynä lieenee se, että haasteet olivat kirjoitusten lähtökohta. Alateemat-sarakkeessa on sa-

mat asiakokonaisuudet (henkilökohtainen, toimintaympäristö ja oppilaitos) koskien voimavaroja ja vaatimuksia, mutta ryhmät ja luokat poikkeavat toisistaan selvästi.

Muusikkoidentiteetti oli vahva henkilökohtainen voimavara: ikääntyvä opettaja oli sekä taiteilija että – erityisesti – opettaja, ja nämä identiteetin osa-alueet esiintyivät myös yhtäaikaisesti (kuten esimerkki 1 osoitti). Opettajana hän kuvasi itseään oppilaskeskeiseksi ja pyrki löytämään ”oppilaan näkökulman hänen soittoharrastukseensa”. Hän myös totesi, että ”opettaja ei sääädä [oppimis]prosessia omien tavoitteidensa mukaisesti vaan niiden tavoitteiden, jotka ovat oppilaan kehityksen kannalta parhaita”.

Muusikkoidentiteetti nousi esiin myös henkilökohtaisina vaatimuksina ristiriitakokemuksien muodossa ja heijasti sisäisten identiteettineuvotteluiden ristiriitoja. Opettaja esimerkiksi kirjoitti:

Oikeiden konserttipianistien suvereniteetin salaisuus [... on] siinä, että heidän esiintyvän taiteilijan uransa on mahdollistanut heille harjoittelemisen priorisoinnin. [...] Samojen asioiden toistaminen opetustyössä [...] johtaa niin sanotusti leipiintymiseen ja kyynistymiseen. Se jos mikä rapauttaa myös minäkuvaa taiteilijana.

Hänen kokemuksensa opettajaidentiteetistä pedagogisen koulutuksen seurauksena olivat niin ikään ristiriitaisia: toisaalta hän tunnisti vaatimukset ja koki, että hänen aikanaan saamansa koulutus ”ei lähimainkaan enää vastaa niitä vaatimuksia, joihin minun pitäisi nyt pystyä soitonopettajana vastaamaan” ja että ”jos oppilaalla on jokin kehityksen ongelma, esimerkiksi keskittymisen häiriö tai käytöshäiriö [...] pianonsoiton opettajan koulutus [ei] riitä”. Toisaalta hän piti koulutustaan voimavarana, perustana jolle ”pedagogina voi kehittyä koko työuransa ajan”.

Osaaminen ja kyvyt olivat henkilökohtainen voimavara ja sisälsivät sekä soittotaidot että yleisiä opetuksen, vuorovaikutuksen ja työn hallinnan taitoja. Henkilökohtaisena vaatimuksena taitojen rapistuminen oli kuitenkin ikään liittyvä tekijä.

Ikääntyminen oli vain satunnaisesti mainittu voimavarana, ja silloin siihen liittyivät aina osaaminen, kyvyt ja kehittyminen (kuten esimerkissä 2 edellä). Ikääntymisellä oli yhteys pitkään työuraan, joka ”tuottaa ikääntyneelle työntekijälle korkeamman osaamisen tason joissakin asioissa”. Ikääntyminen voimavarana sisältyi myös ajatukseen, että lastenlasten kasvun seuraaminen tukee oppilaiden kohtaamista. Pääosin ikään liit-

TEEMA	ALATEEMA	RYHMÄ	LUOKKA	YKSIKKÖ- KOKONAISUUKSIENTEN (JA YKSIKÖIDEN) MÄÄRÄ
VOIMAVARAT	Henkilökohtaiset voimavarat	Muusikkoidentiteetti	Taiteilijaidentiteetti	3 (8)
			Opettajaidentiteetti	7 (25)
			Kaksoisidentiteetti	1 (6)
		Osaaminen ja kyvyt	Soittotaidot	1 (2)
			Yleinen osaaminen	5 (20)
			Johtamiskyvyt ja hallin- nollinen osaaminen	1 (3)
			Vuorovaikutustaidot	2 (7)
	Toimintaympäristöihin liittyvät voimavarat	Sosiaalinen turvallisuus	Taloudellinen turvallisuus	1 (2)
		Erilaiset yhteisöt	Perhe, ystävät, oppilai- den vanhemmat	3 (7)
			Musiikkialan yhteisöt	2 (6)
	Oppilaitokseen liittyvät voimavarat	Oppilaitoksen tarjoama toiminta	Moninainen tarjonta	2 (7)
VAATIMUKSET	Henkilökohtaiset vaatimukset	Muusikkoidentiteettiin liittyvät vaatimukset	Ristiriita taiteilija- ja opettajaidentiteetin kesken	2 (4)
			Opettajaidentiteetin ristiriidat	6 (15)
			Taiteilijaidentiteetin ristiriidat	5 (14)
		Ikään liittyvät vaatimukset	Ikäerot	3 (4)
			Ikä aiheuttama taitojen rapistuminen	2 (16)
		Yksilötason muutokset	Lukuisat muutostekijät	3 (4)
	Toimintaympäristöihin liittyvät vaatimukset	Toimintaympäristön jatkuva muutos	Muutokset lasten toimintaympäristössä	2 (6)
			Opettajan ja oppilaiden toimintaympäristöjen etääntyminen	2 (13)
		Oppilaiden kohtaaminen	Oppimisvaikeudet	2 (12)
			Neurokirjon häiriöt	1 (2)
	Oppilaitokseen liittyvät vaatimukset	Muutokset oppilaitoksessa	Työyhteisön muutokset	4 (12)
			Digitalisaation lisääntyminen	3 (16)
		Soitonopetuksen ristiriitaiset tavoitteet	Opetussuunnitelmat	4 (13)
			Valtasuhteet ja vastuut	3 (5)
		Muu kuin opetustyö	Tapahtumat ja johtaminen	1 (3)
		Muut oppilaitoksen haasteet	Oman osaamisen jääminen käyttämättä	2 (4)

Taulukko 1. Analyysin tuloksena syntyneet teemat, alateemat, ryhmät ja luokat.
Oikeanpuoleisessa sarakkeessa ovat yksikkökokonaisuuksien ja yksiköiden määrät.

tyvät tekijät näyttäytyivät kuitenkin henkilökohtaisina vaatimuksina. Ikääntyminen kasvatti opettajan ”etäisyyttä lasten ja nuorten maailmaan”, se ”erotti ikääntyvän opettajan nuoremmista kollegoistaan” – tai kuten hän keskustelussa lisäsi ”nykyisen ja entisen minän välillä”. Ikääntyminen toi ”kiihtyvällä vauhdilla työhöni uusia haasteita” ja vaikeutti muuttuvan maailman ymmärtämistä. Se aiheutti ”henkisiä ja fyysisiä muutoksia harjoitteluun ja oppimiseen”. Soittotaidon rapistuminen oli ongelmallista, koska ”opettaja tarvitsee elävää suhdetta musiikkiin, ja parhaiten se säilyy, kun opettaja soittaa itse”. Hie-man kyynisesti ikääntyvä soitonopettaja kysyi: ”Mihin maailma tarvitsee yhtä ikääntyvää, soittoaktiviteetiltään jo hiljentelyvaiheessa olevaa pianistia?” ja löysi vastauksen opettajan työn ja persoonan merkityksellisyydestä oppilaille. Tämä oli kytköksissä myös kaksoisidentiteettiin ja jatkuviin identiteettineuvotteluihin:

Mistä löydän jonkin kestävän perustelun, jonka avulla jaksan jatkaa soittamisen harjoittelua päivästä, viikosta, kuukaudesta ja vuodesta toiseen. [...] Entä jos kestävä perustelu löytyisikin nimenomaan siitä päivittäisestä työstä, mitä teen, eli opettamisesta ja oppilaiden kohtaamisesta? Nimittäin sillä, millaisena oppilaat näkevät ja kokevat minut, voi olla suuri vaikutus siihen, miten he suhtautuvat omaan soittamiseensa ja miten he ylipäänsä arvottavat musiikkia harrastuksenaan. Olenko heille esikuva? Jos olen, sillä voi olla perustavaa laatua oleva merkitys heidän musiikkisuhteensa kehittymisen kannalta.

Ikääntyvä soitonopettaja kuitenkin huomautti, että hänen pitää taistella ikään liittyviä kielteisiä ajatuksia vastaan:

Se on vain huonon itsetunnon tai ulkoapäin syötettyjen uskomusten tulosta, mutta ei välttämättä totuus. Kyse on pikemminkin vain negatiivisesta, osittain ulkomaailman ruokkimasta asenteesta. [...] Eli se, että musiikillinen kykyni olisi iän myötä jotenkin heikentynyt, on ajatus, jolle ei pidä antaa valtaa.

Iän lisäksi henkilökohtaiset vaatimukset sisälsivät joukon yksilötason muutoksia. Työnteon tapa ja opettajan rooli muuttuivat jatkuvasti, oma aktiivisuus väheni ja vähentynyt muutosherkkyys aiheutti stressiä.

Toimintaympäristöihin liittyvät voimavarat sisälsivät sosiaalisen turvallisuuden, kokemuksen, että ”elämä on taloudellisesti varmempaa, eikä tarvitse enää varmistella uralla etene-

misen mahdollisuuksia” sekä erilaiset yhteisöt, joissa toimia. Valtaosa yhteisöistä liittyi musiikkiin (”Oppilaitoksen henkilöstö kokonaisuutena, oppilaitoksemme pianokollegio, ja pianonsoitonopettajien yhteisö yli oppilaitosrajojen”), mutta ikääntyvä opettaja tunnisti myös perheen ja ystävien merkityksen. Kirjoittaessaan toimintaympäristöihin liittyvistä vaatimuksista hän kirjoitti jatkuvasta muutoksesta, siitä, miten muutos ”tunkeutuu myös opetusluokkaani ja työhöni monella tavalla” ja aiheuttaa stressiä:

Seuraavassa listaa asioista, joissa on tapahtunut muutosta tai jotka ovat tavalla tai toisella aivan uusina ilmaantuneet työhöni muutaman viime vuoden aikana:

- musiikkiteknologian kehittyminen älykännykän sovelluksista studio- ja äänentoistoteknologiaan
- soittimeni (opetan tästä syksystä lähtien kahtena päivänä viikossa hybridipianolla)
- pianonsoiton ohjelmistot
- opetusmenetelmien monipuolistuminen
- vapaa säästys
- sävellys ja improvisointi
- oppimisen arvioinnin muutos
- taidonnäytteiden muutos (tasosuoritukset)
- kommunikoinnin tavat (sähköinen viestintä ja some)
- oppilaiden kiinnostuksen kohteet (klassisen musiikin arvostuksen väheneminen)
- oppilaiden motivoituneisuus ja keskittymiskyvyn väheneminen
- työyhteisön muutokset (nuoremmat vs. vanhemmat kollegat)
- oppilaskonserttien ja tapahtumien järjestämisen monet muodot

Toimintaympäristöihin liittyvien muutosten keskellä hän oli huolissaan lapsista ja nuorista, sillä ”lasten ja nuorten henkistä hyvinvointia varjostavat monet uhkakuvat tässä henkisen riisiton ja hyväksikäytön maailmassa”. Hän koki, että opettajan ja oppilaiden maailmat etääntyvät, joten ”yhteisiä saman musiikin äärellä olemisen kokemuksia oppilaiden kanssa ei aina synnykään” (katso myös esimerkki 5 edellä). Hän koki, että ”muutokseen liittyy harmillisen usein ennakoimattomuus. Uudet tilanteet tulevat puun takaa”. Oppilaiden kohtaamisessa oli kysymys opettajan kokemuksesta, että hänen pedagoginen koulutuksen-

Kuusi & Lähteenmäki

Ikääntyvän pianonsoitonopettajan kokemuksia:

tapaustutkimus
työn vaatimuksista
ja voimavaroista

sa ei antanut hänelle riittävästi osaamista ja valmiuksia erilaisen oppimisvaikeuksien ja neurokirjon häiriöiden kohtaamiseen.

Oppilaitokseen liittyvä voimavara oli oppilaitoksen tarjoama monipuolinen toiminta, joka käsitti sekä monipuolisen instrumentti- ja tyyllitarjonnan että moninaisen konsertti- ja tapahtumatoiminnan (katso myös esimerkki 3 edellä). Mutta vaikka ikääntyvä opettaja oli ollut musiikkiopistossa jo melko pitkän ajan, hän koki oppilaitoksen asettavan hänelle paljon vaatimuksia. Osittain nämä vaatimukset liittyivät muutoksiin oppilaitoksessa ja työyhteisössä, jossa ”eri opettajien musiikillinen suuntautuminen ja kiinnostuksen kohteet vaihtelevat”. Osittain vaatimukset liittyivät siihen, että työyhteisön arvot ja toimintakulttuuri voivat aiheuttaa epävarmuutta siinä, miten ”ikääntyvä opettaja pysyy muutoksien tasalla” ja miten hän voi pitää ”huolta yksittäisen oppilaan musiikillisesta hyvinvoinnista”. Muutos työn digitalisoinnissa oli myös vaativaa, kun erilaisen uusien työvälineiden (älypuhelimet, tabletit ja hybridisoitimet, etäoppimisympäristöt ja etäkokousohjelmat) käyttöönotto samoin kuin sosiaalisen median ja generatiivisen tekoälyn ymmärtäminen veivät aikaa ja uuden oppimisen kapasiteettia.

Yksi oppilaitokseen liittyvä vaatimuksien ryhmä koostui soitonopetuksen ristiriitaisista tavoitteista. Ikääntyvä soitonopettaja piti opetussuunnitelmauudistusta vaatimuksena erityisesti siksi, että vain ”osa opetussuunnitelmauudistuksessa on lähtenyt musiikkioppilaitoskentän aidoista tarpeista”. Hän myös koki, että uudistuksessa oli jääty ”liian pitkäksi aikaa yksityiskohtiin, märehdimään asioita, jotka voisi toteuttaa yksinkertaisemmin ja käytännönläheisemmin”. Hän piti uutta opetussuunnitelmaa oppilaslähtöisenä, mutta ei opettajalähtöisenä (”missä määrin OPSin perusteet vuodelta 2017 tarjoavat näkökulmia soitonopettajien ammatillisen kehittämiseen?”). Keskustelumme aikana hän lisäsi, että uusien taitojen opettelu ja oman opetuksen uudistaminen jäi liikaa yksittäisen opettajan vastuulle eikä siihen ollut oppilaitoksessa riittävästi tukea. Hän pohti myös sitä, kuka opettaa lapsille ja nuorille ne itseohjautuvuuden, itsearviointin ja vertaisarviointin taidot, joita heiltä soitonopiskelussa edellytetään. Opetussuunnitelmauudistuksessa myönnteistä oli oppimisen arviointi oppilaan arvioinnin sijaan, mutta pitkään kokemukseensa perustuen hän koki, että ”tekemisen arvioinnissa pitäytyminen etäännyttää minut varsinaisesta pedagogian kohteesta, joka on aina oppilas”. Hän kirjoitti myös valtasuhteista ja vastuista:

Kuka vastaa oppimisprosessista ja kuka asettaa tavoitteet? Kuka päättää, mitä ohjelmistoa soitetaan? Jos musiikki on liikaa opettajan musiikkia, oppilas ei koe sitä omakseen, ja toisaalta, jos musiikki on sellaista, josta opettajalla ei ole kokemusta eikä hän koe sitä kiinnostavaksi, niin opettamisesta tulee teennäistä ja väkinäistä.

Ikääntyvä soitonopettaja kirjoitti myös muusta kuin opetustyöstä, ja aineistossa oli myös muita oppilaitoksen haasteita. Erityisen tärkeäksi nousi kokemus siitä, ”että tohtorikoulutukselleni ei ole työyhteisössämme juuri mitään käyttöä”.

Hyödynnän tohtorinkoulutuksestani saamaa kompetenssia todella säästöliekillä. Olen ylikoulutettu. [...] Koen, että tohtorina joudun joskus liiaksi kontrolloimaan puhettani vain sen vuoksi, että toiset eivät vaivaantuisi tai kokisi itseään altavastaaajiksi. Olen alkanut pohtia, kokevatko korkeasti koulutetut työntekijät työyhteisössään epätasa-arvoista kohtelua siinä mielessä, että he eivät aina voi tai saa tuoda osaamistaan esille, koska sosiaalinen paine pakottaa heidät suodattamaan osan puheestaan [...] Kuinka työntekijän itsensä ja toisaalta työyhteisön olisi hyvä ottaa tällainen koulutustaustaproblematiikka huomioon? Onko siis musiikin tohtorille mahdollista solahtaa musiikkioppilaitoksen työyhteisöön muiden kanssa tasavertaisena työntekijänä [...] vai onko asetelma heti lähtökuopissaan alitajunnasta nousevien ennakkoasenteiden vuoksi puolin ja toisin jännitteinen?

Ikääntyvällä soitonopettajalla oli pitkä ura taiteilijana ja musiikinopetuksen tehtävissä samoin kuin musiikkikoulutuksen hallinto- ja kehittämistehtävissä, ja hän kiteytti kokemuksensa musiikin opetuksen merkityksestä seuraavasti:

Tärkeintä on oppiminen ja oppilaan musiikkisuhteen syventäminen. Tai vielä laajemmin ilmaistuna, tärkeintä on oppilaan musiikillinen hyvinvointi. Musiikillinen hyvinvointi sisältää paitsi hyvin järjestetyn opetuksen myös kaiken toiminnallisen tarjonnan sen ympärillä konserttitapahtumineen ja pedagogisine hankkeineen. Mutta päähuomion pitäisi olla aina oppilaan musiikkisuhteen rauhallisessa, oppilaan oman luontaisen kehitystempoon mukaisessa rakentumisessa, ja siihen vaikuttaa eniten opettaja–oppilas–suhde, eli se työ, mitä tehdään oppitunnilla.

Kuusi & Lähteenmäki

Ikääntyvän pianonsoitonopettajan kokemuksia:

tapaustutkimus
työn vaatimuksista
ja voimavaroista

Omaan aiempaan ja nykyiseen työkokemukseensa perustuen hän esitti myös ehdotuksen siitä, miten oppilaitos voisi paremmin ottaa huomioon ikääntyvien opettajiensa osaamisen, elämäntilanteen ja toiveet:

Mielestäni ikääntyvän opettajan työnkuvaa pitäisi voida muuttaa siten, että hänen työkokemuksensa pääsisi parhaalla tavalla esiin, vaikka sitten perinteisesti tärkeiksi mielletyistä opettajan töistä tinkien. Silloin kaikki voittaisivat: musiikkiopisto saisi opettajan kompetenssin täydelleen hyödynnettyä, oppilaat saisivat innostavaa opetusta, ja ikääntyvällä opettajalla työmotivaatio säilyisi korkealla.

ARTIKKELI
3 | 2026

Pohdinta

Tutkimuksemme ei ollut perinteinen työn vaatimuksia ja voimavaroja tarkasteleva kyselytutkimus vaan tapaustutkimus, jonka avulla pyrimme saamaan tietoa myös sellaisista työn vaatimus- ja voimavaratekijöistä, joita kyselyissä ei ole (Taris, Leisink ja Schaufeli 2017). Uskommekin, että tutkimuksemme toi lisätietoa ikääntyvän soitonopettajan hyvinvoinnista sekä hänen kokemuksistaan työn vaatimuksista ja voimavaroista. Vaikka yksittäinen tapaus ja henkilökohtaiset kirjoitukset eivät tarjoa yleistettävissä olevia tuloksia (Cohen et al. 2007, 255), tutkimuksemme paljastamat työn vaatimukset ja voimavarat olivat osittain samoja kuin aiemmassa ikääntyneitä opettajia koskevassa tutkimuksessa (Abramo ja Tan 2017; Bley 2015; B. Brown 2015; Gray et al. 2018; Robinson 2020), esimerkiksi itsen ja omien vahvuuksien tunteminen ja ymmärtäminen, työn autonomia ja työympäristö sekä vuorovaikutus – tosin alkuperäinen aineistomme ei välttämättä sisältänyt juuri näitä termejä. Aiemman tutkimuksen löydöksiä vahvistamisen lisäksi tutkimuksemme toi lisätietoa soitonopettajuudesta sekä taiteilija-opettaja-kaksoisidentiteetistä ja näihin liittyvistä vaatimus- ja voimavaratekijöistä.

Merkittäviä soitonopettajan työn voimavaroja olivat tutkimuksemme mukaan mahdollisuus tukea oppilasta, oppilaskeskeisyys ja mahdollisuus ottaa huomioon oppilaan näkökulmat ja tarpeet. Nämä seikat on mainittu myös aiemmassa tutkimuksessa (B. Brown 2015; Gray et al. 2018; Robinson 2020). Kollegoiden, perheen ja ystävien tarjoama sosiaalinen tuki oli tutkimuksessamme myös tärkeä voimavara (Jefferson et al. 2023; Prout

et al. 2019; Veldman et al. 2016). Työn vaatimuksina tutkimuk-
sessamme esiin nousivat jatkuva muutos, etääntyminen oppi-
laista ja heidän maailmastaan samoin kuin puuttuva osaaminen
koskien erilaisia oppijoita ja oppimisvaikeuksia. Työn vaatimuk-
sia korosti kokemus siitä, että musiikkioppilaitos ei riittävästi
tue opettajiaan eri tilanteissa eikä arvosta opettajan koulutusta
ja aiempaa työkokemusta. Muina työn vaatimuksina esiin nou-
sivat kokemukset arvostuksen ja kompetenssin puutteesta sekä
etääntyminen nuoremmista kollegoista. Näitä vaatimuksia ovat
aiemmin kuvanneet Veldman et al. (2016), mutta ne eivät kos-
keneet musiikinopettajia, jotka aiemman tutkimuksen mukaan
kokivat osaamisensa saavan arvostusta, tunnustusta ja kiitosta
ja työnsä saavan tukea hallinnosta ja kollegoilta (Bley 2015; Gray
et al. 2018; Robinson 2020). Näiden lisäksi tutkimuksessamme
työn vaatimuskokemusta lisäsi opetussuunnitelmauudistus, jon-
ka toteutus oli liian nopea ja jossa opettajat jäivät ilman riittävää
tukea; Abramson ja Tanin (2017) tutkimuksessa tämä nousi myös
esiin työn vaatimuksena. Toisin kuin aiemmissa tutkimuksissa
(Bakker ja Demerouti 2014; 2017; Riggs 2023; Robinson 2020; Ta-
ris, Leisink ja Schaufeli 2017) työmäärä ei ollut työn vaativuus-
tekijä meidän tutkimuksessamme.

Opettajaidentiteetti ja taiteilijaidentiteetti kytkeytyivät yhteen
meidän aineistossamme, ja tämä yhdistelmä oli selvästikin voi-
mavara. Kuitenkin, samoin kuin Tarisin, Leisinkin ja Schaufelin
(2017) tutkimuksessa, meidän tutkimuksessamme monet koke-
mukset olivat sekä työn vaatimuksia että voimavaroja. Ikäänty-
minen esimerkiksi heikensi mahdollisuuksia harjoitella ja esittää
virtuoottista ohjelmistoa, mikä johti kyynisiin ajatuksiin koski-
en esiintymisiä. Samaan aikaan musiikilliset kyvyt eivät heiken-
tyneet, ja ymmärrys musiikista syveni, minkä hyödyntäminen
opetustyössä oli mahdollista ja antoisaa. Kokonaisuutena muu-
sikkoidentiteettiin kytkeytyvät näkökulmat heijastavat sinän-
sä normaaleja jatkuvia identiteettineuvotteluita, toisin sanoen
taiteilijuuteen ja opettajuuteen liittyviä odotuksia sekä näiden
suhdetta niin henkilökohtaisiin arvoihin ja vuorovaikutukseen
ympäristön kanssa kuin toimintaympäristöjen rakenteisiin (ks.
esim. Eteläpelto 2007; Saastamoinen 2006). Tätä kokonaisuut-
ta olisi syytä jatkotutkimuksen avulla tarkastella nyt toteutet-
tua laajemmalla aineistolla.

Ajatus siitä, että opettaja voi toimia esimerkkinä oppilailleen
siinä, miten luodaan terve ja käytännöllinen suhde musiikkiin
soittotaitojen rajoissa, näyttäytyi aineistossamme voimavara-
na, ja asiasta on tutkimuksessa kirjoitettu myös aiemmin: Lowe

Kuusi & Lähteenmäki

**Ikääntyvän
pianonsoitonopettajan
kokemuksia:**
tapaustutkimus
työn vaatimuksista
ja voimavaroista

et al. (2018) totesivat, että roolimallina toimiminen antaa tyydytystä ikääntyville opettajille. Tämä johtaa myös yleisempään kysymykseen siitä, miksi oppilaat harjoittelevat ja minkälaisia muusikoita, soittajia ja esiintyjä heistä pitäisi tulla, olipa tavoitte sitten ammattilaisuus tai harrastaminen (ks. esim. Gaunt ja Hallam 2018). Kuinka opettaja voi ymmärtää, millainen instrumentin hallinta sopii parhaiten itse kullekin oppilaalle, ja kuinka hän voi tukea juuri tämän tavoitteita? Kuten A. Brown (2015, 209) totesi, oppilaat kohtaavat yhä laajemman tyylien ja tyyli-suuntien kirjon ja yhä moninaisemmat tavat kohdata musiikkia, kun teknologinen kehitys avaa uusia mahdollisuuksia musiikin parissa toimimiseen. Tästä seuraa tärkeitä kysymyksiä opettajan ja oppilaan välisistä valtasuhteista, erityisesti mitä tulee ohjelmiston valintaan ja siihen, kuka vastaa oppimisesta. Näillä kysymyksillä on yhteys siihen, miten ympäristö sosiaalisine ekso-, meso- ja mikrosysteemeineen (Hallam ja Gaunt 2018) vaikuttaa yksilön soittamiseen liittyviin valintoihin. Systemit sisältävät laajimmasta alkaen vanhempien työyhteisöt kollegoineen, koulun ja muut yhteisöt kavereineen sekä perheen ja sukulaiset, ja ne vaikuttavat eri tavoin riippuen oppilaan iästä ja yhteisöjen jäsenten asenteesta musiikkia kohtaan.

Jatkuva ja kiihtyvä muutos oli toistuvasti esillä aineistossa. Se oli työn vaativuustekijä ikääntyvälle työntekijälle. Opettaja koki että oppilaitoksessa tapahtuvien muutoksien tavoitteita ei ollut riittävän selkeästi kerrottu, eikä muutostukea ollut saatavilla. Aineistomme sisälsi myös muuta kritiikkiä sekä ehdotuksia koskien musiikkialan oppilaitosten työympäristöä. Tämä yksilön kokemus kaipaa lisää tutkimusta ja laajempaa otantaa. Systemiteoreettisesta näkökulmasta voitaisiin tutkia paitsi työtehtävien sisältöä, myös työpaikan rakenteita, prosesseja, toimintatapoja ja käytäntöjä (Reiman 2026) tai tarkastella opettajien toimintaympäristön mikro- meso, ekso- ja makrosysteemejä (esim. Ghasemi 2025; Laundon ja Grant-Smith 2023).

Ikääntyvän opettajan kokemukset on mahdollista yleistää koskemaan ketä tahansa ikääntyvää opettajaa. Oppilaitosten olisikin tärkeä pitää huolta (myös) ikääntyvistä opettajistaan ja varmistaa, että he kykenevät ylläpitämään työmotivaationsa ja työkykynsä (Hong 2012; Lowe et al. 2018). Ehdotamme, että musiikkioppilaitosten esihenkilöt ja johtajat pyrkisivät vähintäänkin keskustelemaan osaamisesta ja ikääntymisestä työntekijän kanssa. Tehtävänkuvan muokkaamista olisi hyvä ainakin pohdita; ajatus tästä ei ole uusi (ks. esim. Cloostermans et al. 2015), ja työnantajille on myös suosituksia asiaan liittyen (Mauno, Ruo-

kolainen ja Kinnunen 2012). Jotta työnkuvan muutos olisi toimiva, se pitäisi tehdä yhteistyössä ikääntyvän opettajan kanssa (Vuori et al. 2019), ja muokkauksessa pitäisi ottaa huomioon koko aiempi työhistoria. Kuten aineistomme osoitti, työntekijällä voi olla koulutusta, osaamista ja aiempaa kokemusta, jota työyhteisössä ei täysimittaisesti käytetä. Aiemmasta tutkimuksesta emme löytäneet kokemuksia koskien ylikouluttuneisuutta, mutta aiempi tutkimus on tunnistanut kokemukset oman osaamisen käyttämättä jäämisestä, epämurkavuudesta omassa työtehtävässä, tuen ja positiivisen palautteen puutteesta ja jännitteistä työyhteisössä työn vaativuutta lisäävinä tekijöinä (Hong 2012; Lowe et al. 2018; Riggs 2023; Taris, Leisink ja Schaufeli 2017; Veldman et al. 2016).

Howardin ja Johnsonin (2004) mukaan ikääntyvät opettajat saattavat oppia keskittymään hyviin asioihin huonojen sijaan, ja he ovat kenties onnistuneet hylkäämään sellaiset huonot toimintamallit, jotka määrittelevät epäonnistumisen henkilökohtaiseksi heikkoudeksi. Tällaisen henkilökohtaisen ajattelutavan lisäksi ikääntyvät soitonopettajat varmasti hyötyvät säännöllisistä keskusteluista ja oppilaitoksen antamasta tuesta. Jopa melko lyhyet keskustelut voisivat auttaa heitä tunnistamaan osaamisensa: heidän kykynsä opettaa eri taustoista tulevia nuoria soittajia, laaja ohjelmiston tuntemuksensa sekä kokemuksensa esiintymisistä ja konsertoinnin käytänteistä ovat seurausta heidän opinnoistaan ja työurastaan, jonka pituus on suoraan verrannollinen heidän ikäänsä.

Kuusi & Lähteenmäki

Ikääntyvän pianonsoitonopettajan kokemuksia:

tapaustutkimus
työn vaatimuksista
ja voimavaroista

Lähteet

- Abramo, Joseph ja Leonard Tan. 2017. "A Cross-Cultural Interview Study of Singaporean and US General Music Teachers' 'Pedagogical Creativity'". *Bulletin of the Council for Research in Music Education* 214: 41–61. <https://doi.org/10.5406/bulcouresmusedu.214.0041>
- ALLEA. 2023. *The European Code of Conduct for Research Integrity: Revised Edition 2023*. <https://doi.org/10.26356/ECOC>
- Bakker, Arnold ja Evangelia Demerouti. 2014. "Job Demands-Resources Theory". Teoksessa *Work and Wellbeing. Wellbeing: A Complete Reference Guide (Vol. III)*, toim. Peter Chen ja Cary Cooper, 37–64. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Bakker, Arnold ja Evangelia Demerouti. 2017. "Job Demands-Resources Theory: Taking Stock and Looking Forward". *Journal of Occupational Health Psychology* 22(3): 273–285.
- Bley, Scott. 2015. "An Examination of the Time Management Behaviors and Work-Life Balance of K-12 Music Educators". Maisterin tutkielma, Graduate College of Bowling Green State University, Ohio. https://etd.ohiolink.edu/acprod/odb_etd/ws/send_file/send?accession=bgsu1428614969&disposition=inline
- Brown, Andrew. 2015. "Engaging in a Sound Musicianship". Teoksessa *The Child as Musician: A Handbook of Musical Development*, toim. Gary McPherson, 208–220. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198744443.003.0011>
- Brown, Beverly. 2015. *A Descriptive Analysis of the Job Satisfaction of Veteran Music Teachers in North Carolina*. Väitöskirja, University of North Carolina.
- Cloostermans, Laura, Marga Bekkers, Ellen Uiters ja Karin Proper. 2015. "The Effectiveness of Interventions for Ageing Workers on (Early) Retirement, Work Ability and Productivity: A Systematic Review". *International Archives of Occupational and Environmental Health* 88: 521–532. <https://doi.org/10.1007/s00420-014-0969-y>
- Cohen, Louis, Lawrence Manion ja Keith Morrison. 2007. *Research methods in education (6th ed.)*. Lontoo: Routledge Falmer.
- Demerouti, Evangelia, Arnold Bakker, Friedhelm Nachreiner ja Wilmar Schaufeli. 2001. "The Job Demands-Resources Model of Burnout". *Journal of Applied Psychology* 86: 499–512. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.3.499>
- Eteläpelto, Anneli. 2007. "Työidentiteetti ja subjektiiviset rakenteiden ja toimijuuden ristiallokokossa". Teoksessa *Työ, identiteetti ja oppiminen*, toim. Anneli Eteläpelto, Kaija Collin ja Jaana Saarinen. 90–142. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Gallant, Andrea ja Philip Riley. 2017. "Early Career Teacher Attrition in Australia: Inconvenient Truths about New Public Management". *Teachers and Teaching* 23: 896–913. <https://doi.org/10.1080/13540602.2017.1358707>
- Gaunt, Helena ja Susan Hallam. 2018. "Individuality in the Learning of Musical Skills". Teoksessa *The Oxford handbook of music psychology (2nd ed.)*, toim. Susan Hallam, Ian Cross ja Michael Thaut, 463–478. Oxford: Oxford University Press.

ARTIKKELI
3 | 2026

- Ghasemi, Farshad. 2025. "A Systematic Narrative Review of Teachers' Occupational Stressors and Coping Strategies: A Bioecological Systems Perspective". *Research Papers in Education* 40: 136–165. <https://doi.org/10.1080/02671522.2024.2381142>
- Gray, Christina, Geoffrey Lowe, Peter Prout ja Sarah Jefferson. 2018. "I Feel Very Fortunate to Still Be Doing What I Love': Later Career Performing Arts Teachers Still Keen And Committed". *International Journal of Education & the Arts* 20(7). <http://doi.org/10.26209/ijea20n7>
- Ha, Joy. 2017. "The Careers of Three Experienced String Teachers: Some Observations". *International Journal of Music Education* 35(4): 601–620. <https://doi.org/10.1177/0255761416689842>
- Hargreaves, Andy. 2005. "Educational Change Takes Ages: Life, Career and Generational Factors in Teachers' Emotional Responses to Educational Change". *Teaching and Teacher Education* 21: 967–983. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2005.06.007>
- Hasu, Johanna. 2017. "Kun siihen pystyy kuitenkin, ei oo mitään järkeä olla tekemättä". *Oppimisen vaikeudet pianonsoiton opiskelussa – oppilaiden kokemuksia ja opetuksen keinoja*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in Humanities 330. https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_55574
- Hong, Ji. 2012. "Why Do Some Beginning Teachers Leave the School, and Others Stay? Understanding Teacher Resilience through Psychological Lenses". *Teachers and Teaching* 18: 417–440. <https://doi.org/10.1080/13540602.2012.696044>
- House, James. 1981. *Work Stress and Social Support*. Addison-Wesley Series of Occupational Stress 4. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Howard, Sue ja Bruce Johnson. 2004. "Resilient Teachers: Resisting Stress and Burnout". *Social Psychology of Education* 7: 399–420.
- Huhtinen-Hildén, Laura. 2012. *Kohti sensitiivistä musiikin opettamista. Ammattitaidon ja opettajuuden rakentumisen polkuja*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in Humanities 180. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37882/9789513947194.pdf>
- Jefferson, Sarah, Geoffrey Lowe, Christina Gray ja Peter Prout. 2023. "The Search for Marigolds: Positive Veteran Teachers and Why Social Support Matters". *Teachers and Teaching* 29: 150–163. <https://doi.org/10.1080/13540602.2022.2151430>
- Laundon, Melinda ja Deanna Grand-Smith. 2023. "Defining and Advancing a Systems Approach to Achieving Educator Wellbeing: An Integrative Review of Wellbeing in Higher Education". *Students Success* 14: 104–119. <https://doi.org/10.5204/ssj.3191>
- Lipponen, Henry, Mirja Hirvensalo ja Kasper Salin. 2022. "Older Physical Education Teachers' Wellbeing at Work and Its Challenges". *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19: 14250. <https://doi.org/10.3390/ijerph192114250>
- López-Íñiguez, Guadalupe, Juan Pozo ja Maria de Dios. 2014. "The Older, the Wiser? Profiles of String Instrument Teachers with Different Experience According to Their Conceptions of Teaching, Learning, and Evaluation". *Psychology of Music* 42: 157–176. <https://doi.org/10.1177/0305735612463772>

Kuusi & Lähteenmäki

**Ikääntyvän
pianonsoitonopettajan
kokemuksia:**
tapaustutkimus
työn vaatimuksista
ja voimavaroista

- Lowe Geoffrey, Christina Gray, Peter Prout ja Sarah Jefferson. 2019. "Positive Veteran Teachers: Who Are They, and Where are They to Be Found?" *Issues in Educational Research* 29: 823–840.
- Mauno, Saija, Mervi Ruokolainen ja Ulla Kinnunen. 2012. "Does Aging Make Employees More Resilient to Job Stress? Age as a Moderator in the Job Stressor–Well–Being Relationship in Three Finnish Occupational Samples". *Aging & Mental Health* 17: 411–422. <https://doi.org/10.1080/13607863.2012.747077>
- OPH. 2017a. "Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017". Helsinki: Opetushallitus. Tark. 23.2.2026. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186919_taitteen_perusopetuksen_yleisen_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_o.pdf.
- OPH. 2017b. "Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017". Helsinki: Opetushallitus. Tark. 23.2.2026. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186920_taitteen_perusopetuksen_laajan_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_o.pdf.
- Prout, Peter, Geoffrey Lowe, Christina Gray ja Sarah Jefferson. 2019. "An Elixir for Veteran Teachers: The Power of Social Connections in Keeping These Teachers Passionate and Enthusiastic in Their Work". *The Qualitative Report* 24: 2244–2258. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2019.4038>
- Reiman, Arto. 2026. "Kohti systeemistä työelämän kehittämistä". Pääkirjoitus. *Työelämäntutkimus Arbetslivsforskning* 24(1): 1–4. <https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/181222/122441>
- Riggs, Jeremy. 2023. "I Just Couldn't Do It Anymore": A Study of Post-Pandemic Teacher Burnout. Väitöskirja, The College of William & Mary – School of Education, Williamsburg, Virginia. <https://dx.doi.org/10.25774/w4-dyny-g291>
- Robinson, Jennifer. 2020. "Australian Super Veteran Secondary School Music Teachers: Motivated and Valuable". *International Journal of Music Education* 38: 226–239. <https://doi.org/10.1177/02557614209028>
- Saastamoinen, Mikko. 2006. "Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina". Teoksessa *Minuus ja identiteetti*, toim. Pertti Rautio ja Mikko Saastamoinen. 170–180. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Schaufeli, Wilmar ja Arnold Bakker. 2004. "Job Demands, Job Resources, and Their Relationship with Burnout and Engagement: A Multi-Sample Study". *Journal of Organizational Behavior* 25: 293–315. <https://doi.org/10.1002/job.248>
- Schaufeli, Wilmar ja Arnold Bakker. 2010. "The Conceptualization and Measurement of Work Engagement". Teoksessa *Work Engagement: A Handbook of Essential Theory and Research*, toim. Arnold Bakker ja M. P. Leiter, 10–24. New York: Psychology Press.
- Taideyliopisto. 2025. "Kelpoisuus musiikki- ja muihin taidealan oppilaitoksiin". Tark. 23.2.2026. <https://opiskelija.uniarts.fi/yleistieto/oppilaitosten-kelpoisuusvaatimukset/>

- Taris, Toom, Peter Leisink ja Wilmar Schaufeli. 2017. "Applying Occupational Health Theories to Educator Stress: Contribution to the Job-Demands-Resources Model". Teoksessa *Educator Stress: An Occupational Health Perspective*, toim. Teresa McIntyre, Scott McIntyre ja David Francis, 237–259. Cham: Springer.
- TENK. 2023. "Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittelyminen Suomessa". *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja* 2/2023. Tark. 11.3. 2024. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf.
- Veldman, Ietje, Wilfried Admiraal, Jan van Tartwijk, Tim Mainhard ja Theo Wubbels. 2016. "Veteran Teachers' Job Satisfaction as a Function of Personal Demands and Resources in the Relationships with Their Students". *Teachers and Teaching: Theory and Practice* 22: 913–926. <https://doi.org/10.1080/13540602.2016.1200546>
- Vuori, Jukka, Kaisa Törnroos, Mervi Ruokolainen ja Marjo Wallin. 2019. "Enhancing Late-Career Management Among Aging Employees – A Randomized Controlled Trial". *Journal of Vocational Behavior* 115. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2019.103327>
- Xanthopoulou, Despoina, Arnold Bakker, Evangelia Demerouti ja Wilmar Schaufeli. 2007. "The Role of Personal Resources in the Job Demands-Resources Model". *International Journal of Stress Management* 14: 121–141. <https://doi.org/10.1037/1072-5245.14.2.121>

Kuusi & Lähteenmäki

**Ikääntyvän
pianonsoitonopettajan
kokemuksia:**
tapaustutkimus
työn vaatimuksista
ja voimavaroista